

Nyelvtanulás. Nyelvtanulás? Nyelvtanulás!

CSÁNYI Eszter¹, VIRÁGH Árpád²

DOI: [10.29180/978-615-6342-76-8_7](https://doi.org/10.29180/978-615-6342-76-8_7)

Absztrakt

A globalizáció és a növekvő mobilizáció miatt egyre fontosabbá válik a használható idegennyelv tudása. Különösen igaz ez ránk, magyar anyanyelvűekre, hiszen a becslések szerint mindössze 15 millió ember beszél magyarul a világon (Fejes, 2010), ami a jelenlegi kb. 8 milliárdos népességhez viszonyítva elenyésző (Ritchie, 2023).

Az idegen nyelvek ismerete azonban nem csak a nemzetközi szinten történő megjelenés szempontjából elengedhetetlen, hanem itt Magyarországon is számos előnnyel jár. Aki idegen nyelvtudással bír, annak jobb esélyei vannak a munkaerő piacon, az naprakész információkhoz tud eredeti nyelven hozzáférni, tájékozódni, és ezáltal reális(abb) képet alkotni a világban zajló eseményekről. A cikk röviden összefoglalja az idegen nyelvek helyzetét az Európai Unióban (EU), illetve Magyarországon, és az idegennyelv használatban és az oktatásban bekövetkezett változásokat. Kitér a Nemzeti Alaptanterv többször módosított nyelvtanítással kapcsolatos előírásaira, valamint a diplomához szükséges sikeres nyelvvizsga megszerzésének eltörlésére is.

Kulcsszavak: nyelvpolitika, nyelvoktatás, idegen nyelvek, idegen nyelv ismerete

Nyelvpolitika és az idegen nyelvek ismerete az Európai Unióban

Ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk a nyelvoktatás hazai helyzetéről, mindenképpen szükséges az EU nyelvpolitikájával is foglalkozni. Az EU egyik alapvető pillére a nyelvi sokszínűség tiszteletben tartása. „Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 3. cikke kimondja, hogy az Unió „tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét” (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/142/language-policy>). A mobilitás előmozdítása és a kultúrák közti együttműködés segítése érdekében az EU alapvető prioritásának tekinti a nyelvtanulást és az ehhez kapcsolódó projektek finanszírozását. Ezek közül kiemelendő az Erasmus+ Program, amely 2021-2027 között kínál együttműködési és mobilitási lehetőséget diákoknak, szakembereknek, gyakornokoknak és mindazoknak, akik egy másik uniós országban kívánnak bizonyos időt tanulással vagy munkával eltölteni. A külföldi tartózkodások elsődleges célja a nyelvtanuláson, nyelvvizsgán túl mások kultúrájának megismerése és megértése.

Az Erasmus+ Program is segítséget kíván nyújtani a 2017. november 17-én, Göteborgban a tisztességes munkafeltételekről és a növekedésről tartott szociális csúcstalálkozón kiadott közleményben foglaltak eléréséhez, miszerint 2025-re „az anyanyelven túl mindenki két másik nyelvet ismer” (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=COM:2017:673:FIN>). A 2021-es Erasmus+ Program útmutatójában az alábbiakat olvashatjuk: „A nyelvi támogatás biztosítására létrehozott lehetőségek célja a mobilitás hatékonyabbá és eredményesebbé tétele, a tanulási teljesítmény növelése és ezáltal hozzájárulás a program egyedi célkitűzéséhez”

¹ Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, Pénzügyi és Gazdálkodási Szaknyelvek Tanszék, Üzleti Gazdaságtan Tanszék, e-mail: csanyi.eszter@uni-bge.hu

² Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, Pénzügyi és Gazdálkodási Szaknyelvek Tanszék, Üzleti Gazdaságtan Tanszék, e-mail: viragh.arpad@uni-bge.hu

(<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/erasmus-programme-guide-2021-version-3>.
12. o.).

A Budapesti Gazdasági Egyetemen (BGE), a Neptun rendszerből lekért adatok alapján a 2022/23-as tanévben 157 Erasmussal külföldre kiutazó magyar hallgató volt. Ez a szám (kb. 0,001%) meglehetősen alacsony, ha azt nézzük, hogy az egyetemen aktív magyar hallgató a 2022/23. tanév I. félévében 17243 fő, a tanév II. félévében pedig 14596 fő volt.

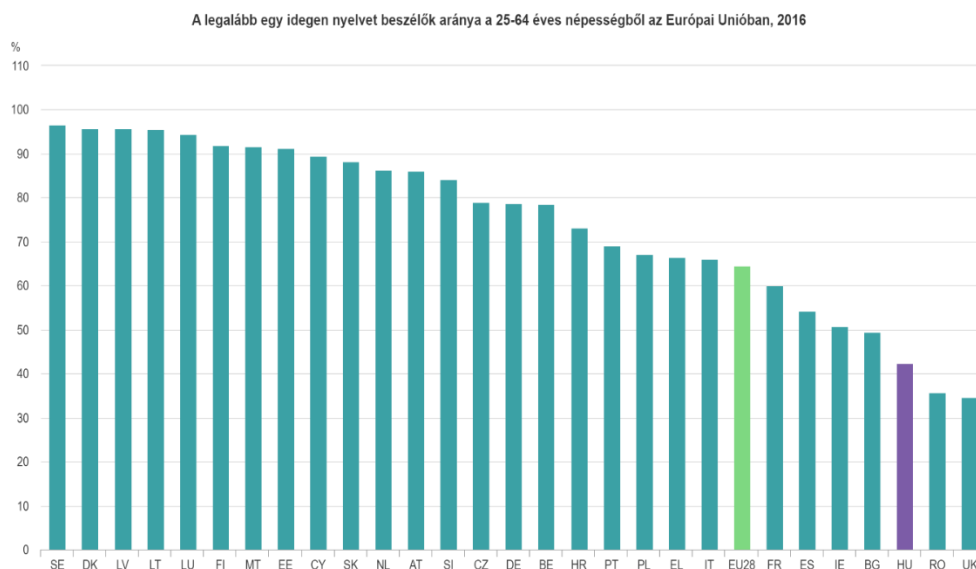
Az EU nyelvpolitikáját megnézve feltétlenül ki kell térni a Közös Európai Nyelvi Referenciakeretre (KER) is (Common European Framework of Reference for Languages – CEFR). Ez az Európa Tanács által 1989-1996 között kidolgozott, és 2001-ben hivatalosan közzétett útmutató segítséget nyújt a nyelvtudás szintjének Európa-szerte történő meghatározásában. Irányt mutat abban, hogy mit kell elsajátítania egy nyelvtanulónak egy bizonyos nyelvi szint és a sikeres kommunikáció érdekében. Kitér a nyelvtanulás, nyelvtanítás és az értékelés különböző szempontjaira, elősegítve az átláthatóságot és az összhangot a modern nyelvek tanulásában és tanításában.

„A Miniszteri Bizottság 2008-ban az Európa Tanács Közös Európai Nyelvi Referenciakeretének (KER) alkalmazásáról és a többnyelvűség előmozdításáról szóló ajánlást intézett a tagállamokhoz azzal a céllal, hogy felkérje a tagállamokat a referenciakeret oktatási rendszereikben való alkalmazására és a többnyelvűség előmozdítására.” (Broek – van den Ende, 2013:4)

Ha az egyes Európai Unió országok adatait vesszük górcső alá (1. ábra), láthatjuk, hogy Magyarország (42,4%) a sor végén helyezkedik el. Csak Románia (35,8%) és az Egyesült Királyság (34,9%) van mögöttünk. Az Egyesült Királyság számadatát ugyan az angol nyelv világszintű monopolhelyzetével meg tudjuk magyarázni, azonban Románia és Magyarország eredményei az első 13 helyen álló ország eredményének még az 50%-t sem érik el. Különösen lesújtók ezek az eredmények, ha azt nézzük, hogy az EU-s átlag közel 65%, 8 országban 90% fölötti, és 5 ország esetében több mint 80%-os arányokról beszélhetünk. Mindenképpen figyelembe kell venni, hogy az élmezőnyben több olyan ország is szerepel, ahol több hivatalos nyelv is létezik (pl. Svédország – svéd, finn /hivatalos kisebbségi nyelv/; Finnország – finn, svéd; Málta – máltai, angol; Luxemburg – luxemburgi, francia, német), vagy régebben egy országot alkottak (pl. Lettország, Litvánia, Észtország), ami miatt a hivatalos nyelvük is megegyezett (<https://www.ksh.hu/ffi/1-24.html>).

Mindez attól független, hogy a KER a közoktatásban legalább két idegen nyelv tanítását ajánlja, minden Európai Unió polgár számára, még ha már egy egyébként világnyelvet beszélő ország (pl. Egyesült Királyság, Németország, Franciaország vagy Spanyolország) lakosa is.

1. ábra: A legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya a 25-64 éves népességből az Európai Unióban, 2016

Forrás: <https://www.ksh.hu/ffi/1-24.html>

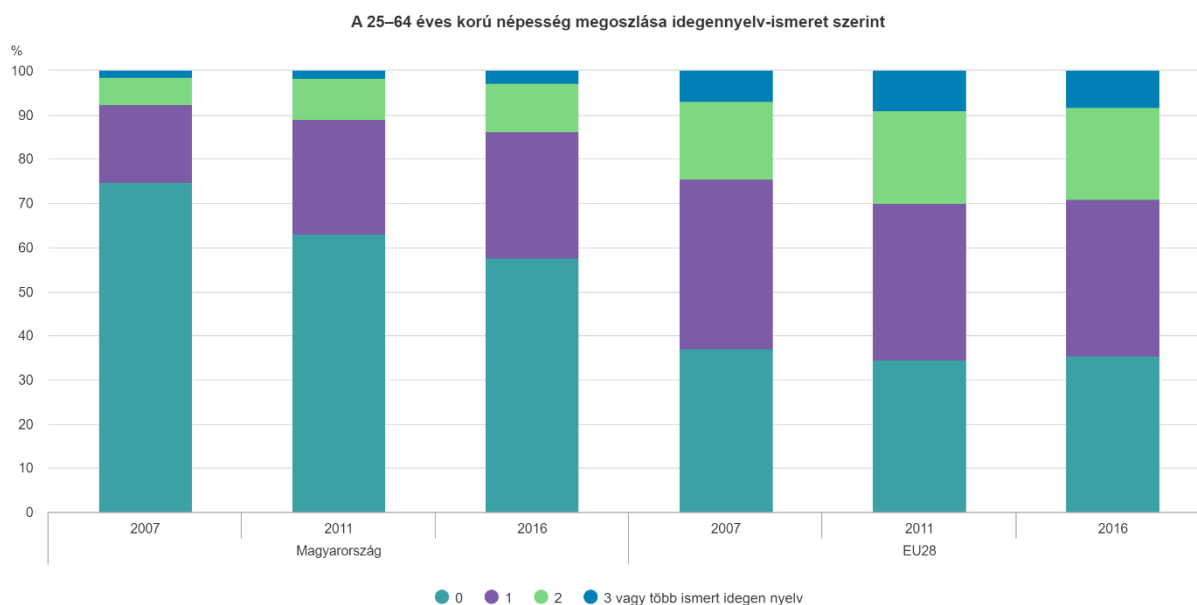
Bár ahogy a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) is megjegyzi, ezek az adatok önbevallás alapján születtek, az adott nyelvi kompetenciát nem mérték fel, azonban mégis elgondolkodtatók.

A nyelvtudás és a nyelvoktatás helyzete Magyarországon

Terestyéni (1985, 1996) adatai szerint az 1980-as években az idegen nyelveket beszélők aránya Magyarországon alig haladta meg a 14 év fölötti lakosság 10%-át (11,8%), két nyelvet 3,6%-uk beszélt. A 18+ éves népesség esetén ezek a számok 11,2% ill. 3,3%-ot tettek ki. Ehhez képest a KSH adatai szerint (2. ábra) 2007-ben a 25-64 év közötti népesség 25%-a beszélt egy vagy több idegen nyelvet Magyarországon, míg az EU-ban ez az arány 65% volt. Igaz, ez az arány 2016-ra kicsivel több, mint 40%-ra nőtt (ez kb. 1 millió embert jelent), azonban még ez is messze elmarad az Európai Unió 65%-os átlagától.

Érdekes adat, hogy a két és három nyelvet beszélők aránya Magyarországon fokozatosan nőtt, míg az EU-ban még 2007-ről 2011-re szintén egy emelkedés látható e tekintetben, addig ez az arány 2016-ra ismét kissé alacsonyabb volt. Elmondható tehát, hogy az idegen nyelvet beszélők száma az elmúlt 40 évben fokozatosan nőtt Magyarországon, azonban még így is messze elmaradunk az elvárható százalékoktól.

2. ábra: A 25-64 éves korú népesség megoszlása idegennyelv-ismeret szerint

Forrás: <https://www.ksh.hu/ffi/1-24.html>

Nyelvoktatási stratégiák és módszerek a közoktatásban

Az idegennyelv-tanítás körülményei, módszerei és követelményei akkor kezdtek fejlődni, amikor már nemcsak klasszikus idegen nyelveket (görög és latin), hanem élő nyelveket (például angolt és franciát) is elkezdtek nagyobb tömegeknek tanítani. A nyelvtanulás társadalmi igényeinek változása generikusan magával hozta a módszerek változását és sokszínűsödését. A főbb módszerek a kezdeti nyelvtani-fordító módszertől a jelenleg az iskolai oktatásban meghatározó, domináns kommunikatív nyelvtanítási módszerig terjednek, melyek menten egyre több iskolán kívüli alternatív módszer jelenik meg (Jakus, 2012). Az első – már módszernek nevezhető – nyelvtanulási módszer a nyelvtani-fordító módszer. A módszer célja a szavak és nyelvtani szabályok megismertetése. A szövegfordítás, az írás és az olvasás kap prioritást, a szóbeli készségeket elhanyagolják (Henrici 2001: 843). Az anyanyelv fontos szerepet tölt be az oktatás során, hiszen a tanárok azt használják az oktatás nyelveként. Ez a módszer eredetileg még a klasszikus nyelvek tanításához kapcsolódott.

A XIX. század második felében Wilhelm Viëtor nevéhez kapcsolódik az ún. direkt módszer (Bárdos, 2005). A direkt módszer az idegen nyelv elsajátításának természetes módjára épül, a hangsúlyt a szóbeli készség fejlesztésére, az ismétlésre fekteti. Az oktatás kizárólag a célnyelven történik. Az audiolingvális módszer legfontosabb alapja a klasszikus kondicionálás, vagyis a mintamondatok állandó ismétlésével („drilling”) operál. Ebben a módszerben a szóbeliség egyértelműen elsőbbséget élvez, s az oktatás három fázisban (bemutató, gyakorlás és alkalmazás) valósul meg (Henrici 2001: 844 ff).

A nyelvtanítás modernizációja és annak eredményessége szempontjából az 1970-es években lehetett első ízben megtapasztalni, hogy az összetettebb szemléletű nyelvoktatás került előtérbe. Az idegennyelv-tanítás folyamán egyértelműen a kommunikatív – tanulóközpontú – szemléletű módszer került előtérbe (Bárdos, 2005), amely módszer arra fókuszált, hogy egyrészt átadja a mindennapokban is használható nyelvtudást, másrészt fejlessze az idegen nyelvet tanulni szándékozó kommunikatív kompetenciáit is. A kommunikatív kompetencia fejlesztése során a legfőbb cél az adott, megtanulandó nyelven történő sikeres kommunikáció, vagyis a nyelvtudás

– a mindennapi életben, a gyakorlatban történő – eredményes alkalmazása. Ugyanakkor azt is le kell szögezni, hogy az idegennyelv-tanulás és tanítás kizárólagos célját nem korlátozhatjuk csak arra, hogy az idegennyelvet tanulni vágyó az egyszerű, hétköznapi szituációk megoldására legyen képes.

Megközelítőleg az 1990-es évektől az idegennyelv-oktatásban jelent meg az interkulturális szemlélet. E szerint a nyelvtanuló sokkal inkább képessé válhat saját kultúráját is szélesebb összefüggésben szemlélni, hiszen a nyelvtanulás során más kultúrákról szerezhethet információkat, s így tájékozódni tud a világban, el tud fogadni a saját kultúrájától eltérő megközelítési módokat, szokásokat. Az interkulturális szemlélet térhódításával a nyelvtanításban megjelentek azok a mindennapi kultúrára jellemző elemek – napi szokások, étkezési kultúra stb., illetve a kultúra és művészet produktumai pl. zene, film, irodalom stb. – melyek segítségével, ismeretével valóban képes lehet az idegennyelvet tanuló átérezni, megtapasztalni az adott kultúra valóságát, jellegzetességeit (Neuner – Uhnfeld, 1993).

A magyar nyelvoktatást régóta kritizálják a nem megfelelő hatékonysága miatt. A 90-es évek óta az oktatáspolitikai részéről három komolyabb fejlesztési szolgáló munka emelhető ki: 1) *Az idegen nyelvek oktatásának fejlesztése a közoktatásban. Az Oktatási Minisztérium fejlesztési stratégiája.* (Kapitánffy, 2001). 2) *A Világ-Nyelv stratégia* (2003) és 3) *A nemzeti idegennyelv-oktatás fejlesztésének stratégiája az általános iskolától a diplomáig* (2012) című dokumentum. A gyakorlatban megvalósuló intézkedéseket csak a Világ-Nyelv stratégia eredményezett: a 2000-es évek eleje óta működő nyelvi előkészítő évfolyamokat (Ádám, 2020).

A legújabb, 2020-ban módosított Nemzeti Alaptanterv (NAT) (110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet) külön fejezetben foglalkozik az idegennyelv tanításával és rögzíti, hogy az iskolai képzésben az első idegen nyelvet a 4. évfolyamtól kell tanítani. Jelenleg a tanulók maguk választhatják meg azt az idegen nyelvet, melyet tanulni szeretnének (korábban az első nyelvként csak az angol, német, francia vagy a kínai volt választható). Ez a lehetőség a gyakorlatban nem befolyásolja az angol választását, hiszen a szülők is tisztában vannak azzal, hogy az angol ismerete a mai világban alapvető. Az alapfokú képzésben az angol dominanciája teljes mértékű, mellette csak a német aránya mérhető két számjeggyel. Ennél a két nyelvnél megfigyelhető az ellentétes tendencia: az angolt tanulók száma nő, míg a németet és a többi nyelvet (a spanyol kivétel) tanulók száma csökken vagy stagnál (lásd 3. ábra).

3. ábra: *Az idegen nyelvet választók megoszlása az általános iskolákban*

Idegen nyelvet tanulók az általános iskolákban								
Tanév	Angol	Német	Francia	Olasz	Spanyol	Latin	Orosz	Egyéb
2010/2011	359 032	157 365	2 344	589	422	10	828	3 804
								
2021/2022	437 695	106 074	1 839	570	1 372	77	478	3 591

Forrás: KSH, https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0009.html, saját szerkesztés

A középiskolákban – elsősorban a gimnáziumokban – már más a helyzet. A gimnáziumokban a diákok egy második idegen nyelvet tanulnak a 9. évfolyamtól. A cél tehát, hogy több idegen nyelvet is használni tudjanak a tanulók. A kettő legelterjedtebb középfokú iskolatípust (a gimnáziumokat és a szakgimnáziumokat) vizsgálva a trendek (az angol előre törése és a többi nyelv háttérbe szorulása) hasonlóak voltak, de az arányok már nem mutatják az angolnak ezt a jelentős túlsúlyát. Ennek egyik magyarázata, hogy a gimnáziumokban már második idegen nyelvet is tanulnak a diákok – aminek a hiánya viszont meglátszik a technikumok és

szakgimnáziumok adataiban (4. ábra).

4. ábra: Az idegen nyelvet választók megoszlása két középiskola típusnál

	Gimnázium, angol	Gimnázium, német	Gimnázium, francia	Gimnázium, olasz	Gimnázium, spanyol	Gimnázium, latin	Gimnázium, orosz	Gimnázium, egyéb
Tanév	204 401	118 991	17 121	15 812	14 312	3 038	4 574	1 870
2021/ 2022	Technikum, szakgimn., angol	Technikum, szakgimn., német	Technikum, szakgimn., francia	Technikum, szakgimn., olasz	Technikum, szakgimn., spanyol	Technikum, szakgimn., latin	Technikum, szakgimn., orosz	Technikum, szakgimn., egyéb
	122 413	36 698	1 000	530	346	58	306	2 274

Forrás: KSH, https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0016.html, saját szerkesztés

A NAT-ban megfogalmazott főbb célkitűzések a kommunikatív készségek fejlesztése. Ez alapján a tanuló „képesé válik arra, hogy a nyelvet kommunikációs céljainak és igényeinek megfelelően valódi szituációkban tudja használni” (NAT 2020, II.3.2.1. A)). A további főbb célok közé tartozik, hogy a felsőfokú intézményekben való továbbtanuláshoz, a digitális térben való kommunikációhoz megfelelő ismereteket szerezzenek és olyan kompetenciákat sajátítsanak el, amely alapján a további nyelvtanulásukat megvalósíthatják, interkulturális és interdiszciplináris szemléletmódjuk kifejlődik, erősödik.

Az általános célok mellett konkrét mérhető célként a különböző évfolyamok számára a KER alapján meghatározott szintek elérését tűzi ki a NAT és ennek megfelelően a vonatkozó kerettantervek is. Ez azt jelenti, hogy a nyelvtanuló a 6. évfolyam végére elérheti a KER szerinti A1, a 8. évfolyam végére pedig az A2 nyelvi szintet a tanult első idegen nyelvből. Amikor tovább tanul a középiskolában az elérni kitűzött cél a tanulmányai végére a KER szerinti B2 szint, de legalább a középszintű nyelvi érettségi (B1 szint). Ha a tanuló gimnáziumba jár és második idegen nyelvet is tanul, a cél ebből a nyelvből a tanulmányai végén a KER A2 szint elérése (NAT 2020).

Mint látható a NAT és a kerettantervek egyrésztől relatív nagy szabadságot hagynak a nyelvtanítás módszereire (külön erre vonatkozó előírást nem tartalmaznak), de célok meghatározásával és az eredményesség mérésének módszerével (KER szintek) predesztinálják a ma általánosan elvárt/alkalmazott nyelvtanítási módszert, ami egy hosszabb társadalmi/didaktikai folyamatot eredményez a nyelvtanítás területén. Ami az eredményességet illeti, egy 2018-ban készült vizsgálat szerint az alapfokon meghatározott kimeneteli követelmények (a vizsgálat a 7. évfolyamot ölelte fel) alapvetően teljesültek, míg a középiskolákban inkább csak a minimális (B1 szintű nyelvi érettségi). A vizsgálat széleskörű, de nem reprezentatív volt és az eredmények saját bevallásokon alapultak, így ezeket azért fenntartással kell kezelni (Öveges – Csizér, 2018).

Nyelvtanulás a felsőoktatásban

Hazánkban az idegennyelvet tanulók száma az elmúlt 20 évben csökkent, míg a felsőoktatásba felvett hallgatók száma enyhén nőtt: 2001-ben 50515 fő, 2022-ben 53361 fő (https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0019.html). Az ellentmondás külön vizsgálatot

érdemel, de a befolyásoló faktorok között mindenképp meg kell említeni a COVID-19 pandémiát és az oktatáspolitikai rendelkezéseket (a nyelvvizsga, mint az oklevél előfeltételének megszüntetése).

5. ábra: Idegen nyelvet tanulók a felsőoktatásban

Idegen nyelvet tanulók a felsőoktatásban*								
Tanév	Angol	Német	Francia	Olasz	Spanyol	Latin	Orosz	Egyéb
2001/2002	57 136	23 139	3 905	2 358	2 011	5 959	1 332	3 070
								
2022/2023	27 348	5 365	1 294	1 128	1 799	6 444	817	7 159

*Egy tanuló annyiszor szerepel, ahány nyelvet tanul.

Forrás: KSH, https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0023.html, saját szerkesztés

Ettől függetlenül is a felsőoktatásban történő nyelvoktatás szervezeti keretei, követelményrendszerei igen komoly változási folyamaton mennek keresztül. A legtöbb felsőoktatási intézmény maga is szervezeti átalakuláson ment éppen vagy még megy át (felsőoktatási intézményi modellváltás). Jellemző, hogy a nyelvi oktatásért felelős egyetemi intézetek több kar, szak idegennyelv-oktatásáért felelnek, tehát igen összetett a feladatuk. Egy 2022-ben végzett kutatás szerint (Einhorn, 2022) a nyelvtanításban dolgozók nagyfokú alkalmazkodó képességről adnak tanúságot a szervezeti és tanítási feltételek folyamatos változása vonatkozásában. Meg kell jegyezni, hogy az egyetemi munkakörökből adódóan is a nyelvtanároknak többféle munkafeladatot kell a tanítási feladatokon kívül elvégezni, pl. publikálni, pályázni, vizsgáztatni. Végül a közoktatáshoz képest a tanítási célok is átalakulóban vannak: az eddig jellemző kimeneti követelményként meghatározott szaknyelvi vizsgára való felkészítés helyére (pl. a közgazdasági diploma esetében) új követelményrendszer kerül – immáron már individuális alapon meghatározva.

Összegzés

Az Európai Unió alapértékei közé sorolja a nyelvi diverzitást, melynek a gazdasági életre, a kulturális sokszínűség megismerésére és elfogadására, így az unió nemzeteinek egymás mellett élésére egyértelműen pozitív hatása van. A nyelvtanulást ezért keretfeltételek megteremtésével (pl. KER) és igen sok programon keresztül ösztönzi és támogatja, célként megjelölve, hogy az uniós polgárok az anyanyelvük mellett lehetőleg két másik nyelvet is használni tudjanak.

A magyar emberek idegennyelv-tudásában a rendszerváltás óta folyamatos javulás figyelhető meg. Ettől függetlenül európai viszonylatban még mindig sereghajtók vagyunk. A magyarországi nyelvtanulás-nyelvtanítás – ami az eredményességet illeti – sajnálatos módon nem tartozik az európai élvonalba – hiába az európai középmezőnybe sorolható óraszám, a mért eredményeken ez nem látszik (Öveges – Csizér 2018). A felsőoktatásban mind a szervezeti feltételrendszer, mind a nyelvi input és output követelmények erőteljes változása ment/megy végbe az elmúlt időszakban. Ennek függvényében ezen az oktatási szinten – amint állandósulnak a nyelvtanulás-tanítás feltételrendszerei – szintén elsőrendű feladattá válik a nyelvtanítás-tanulás hatékonyságának növelése. Ez pedig egyfajta komplex szemléletmódot és összehangolt nyelvtanítási tevékenységet igényel az alapfoktól egészen a felsőfokig.

Irodalomjegyzék

Bárdos Jenő (2005): *Élő nyelvtanítás-történet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Broek, Simon – van den Ende, Inge (2013): *A Közös Európai Nyelvi Referenciakeret alkalmazása az európai oktatási rendszerekben*. Tanulmány. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes//2013/495871/IPOL-CULT_ET\(2013\)495871\(SUM01\)_HU.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes//2013/495871/IPOL-CULT_ET(2013)495871(SUM01)_HU.pdf) [2023.06.28.]

Einhorn Ágnes (2015): *A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás*. Miskolci Egyetemi Kiadó. <https://mek.oszk.hu/15500/15518/15518.pdf> [2023.06.30.]

[Einhorn Ágnes \(2022\). Az idegennyelv-tanítás célja és tartalma a felsőoktatásban. *Modern Nyelvoktatás*, 28 évf., 3-4. szám \(DOI: 10.51139/monye.2022.3-4.6.26\)](#)

Europeans and their Languages. Report (2012). *Special Eurobarometer 386*. European Commission. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf [2023.07.02.]

Farczádi Bencze Tamás – Jakus Enikő – Kránicz Eszter – Öveges Enikő – Perge Gabriella (2020). In: Ádám Péter (szerk.), *Útmutató az idegen nyelv tantárgy tanításához. A 2020-ban kiadott Nemzeti alaptanterv és kerettantervek alapján*. Tantervi és módszertani útmutató füzetek. <https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/10/utmutato-az-idegen-nyelv-tantargy-tanitasahoz.pdf> [2023.07.10.]

Fejes László (2010). Hat tévhit a magyar nyelvről. <https://www.nyest.hu/hirek/hat-tevhit-a-magyar-nyelvroel> [2023.06.30.]

Henrici, Gert (2001). Methodische Konzepte für Deutsch als Fremdsprache. In: Helbig, Gerhard – Götze, Lutz – Henrici, Gert – Krumm, Hans-Jürgen (Hrsg.) *Deutsch als Fremdsprache. Ein internationales Handbuch. 2. Halbband*. Berlin-New York: de Gruyter. S. 841–853.

Kapitánffy Johanna (2001). Az idegen nyelvek oktatásának fejlesztése a közoktatásban. Az Oktatási Minisztérium fejlesztési stratégiája. *Iskolakultúra*. 11. évf. (8). 71-75 http://real.mtak.hu/61040/1/EPA00011_iskolakultura_2001_08_071-075.pdf [2023.06.26.]

Neuner, Gerhard – Hunfeld, Hans (1993): *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung*. München: Langenscheidt

Öveges Enikő – Csizér Kata (2018) (szerk.), *Vizsgálat a köznevelésben folyó idegennyelv-oktatás kereteiről és hatékonyságáról. Kutatási jelentés*. Oktatási Hivatal. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/sajtoszoba/nyelvoktatás_kutatási_jelentes_2018.pdf [2023.06.27.]

Petneki Katalin (2009). *Az idegen nyelv tanításának helyzete és fejlesztési feladatai*. <https://ofi.oh.gov.hu/az-idegen-nyelv-tanitanasnak-helyzete-es-fejlesztési-feladatai-0> [2023.07.01.]

Renard, Olivier Yves Alain – Milt, Kristiina (2023). *Nyelvpolitika*. Ismertető az Európai Unióról. Európai Parlament.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/142/language-policy> [2023.06.26.]

Ritchie, Hanna et al. (2023). Population Growth. <https://ourworldindata.org/population-growth> [2023.07.01.]

Terescsényi Tamás (1985). Helyzetkép a hazai idegennyelv-tudásról. *Nyelvtudományi közlemények*. 1. szám.

Terescsényi Tamás (1996). Vizsgálat az idegennyelv-tudásról. *Modern Nyelvoktatás*. 3. szám.

Egyéb források

110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról (NAT), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200110.kor>

A 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók (Kerettantervek). Oktatási Hivatal. https://www.oktatas.hu/koznevelés/kerettantervek/2020_nat

A közös európai nyelvi referenciakeret meghatározásai. <https://europa.eu/europass/hu/common-european-framework-reference-language-skills>

A Közös Európai Referenciakeret 2002 - magyar változat. https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp

A nemzeti idegennyelv-oktatás fejlesztésének stratégiája az általános iskolától a diplomáig (2012) http://nyelvtudasert.hu/cms/data/uploads/strategia-2012_szept21.pdf [2023.06.29.]

A Világ-Nyelv stratégia (2003) <http://www.nefmi.gov.hu/nemzetkozi-kapcsolatok/2003-as-vilag-nyelv/vilag-nyelv-program> [2023.06.30.]

Az európai identitás megerősítése az oktatás és a kultúra révén. Az Európai Bizottság hozzájárulása a 2017. november 17-i göteborgi vezetői találkozóhoz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=COM:2017:673:FIN>

Erasmus+. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/hu/opportunities> [2023.06.29.]